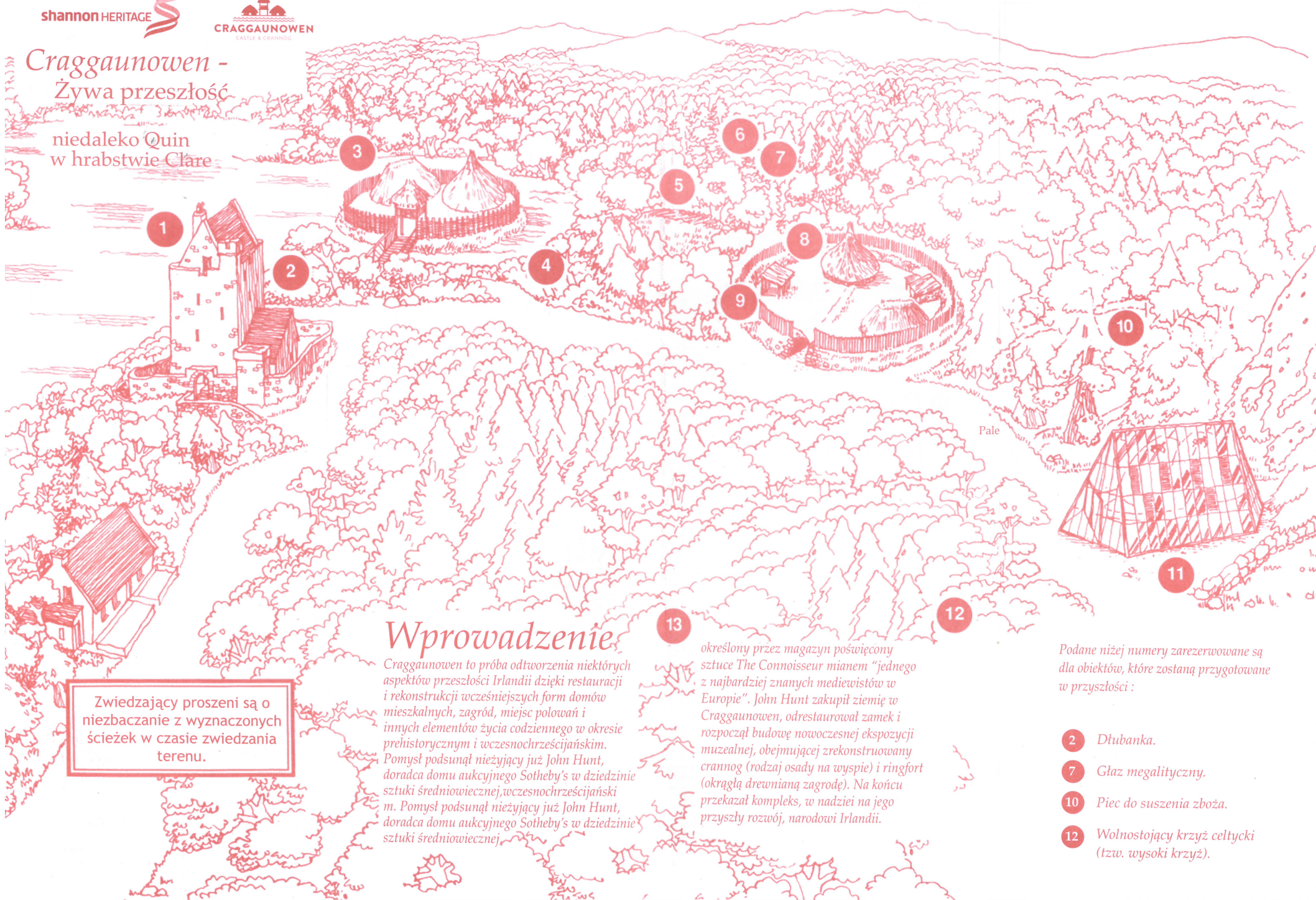

Craggaunowen - Żywa przeszłość

niedaleko Quin
w hrabstwie Clare

Zwiedzający proszeni są o
niezbaczenie z wyznaczonych
ścieżek w czasie zwiedzania
terenu.

Wprowadzenie

Craggaunowen to próba odtworzenia niektórych aspektów przeszłości Irlandii dzięki restauracji i rekonstrukcji wcześniejszych form domów mieszkalnych, zagród, miejsc polowań i innych elementów życia codziennego w okresie prehistorycznym i wczesnochrześcijańskim. Pomysł podsunął niezjący już John Hunt, doradca domu aukcyjnego Sotheby's w dziedzinie sztuki średniowiecznej, wczesnochrześcijański m. Pomysł podsunął niezjący już John Hunt, doradca domu aukcyjnego Sotheby's w dziedzinie sztuki średniowiecznej.

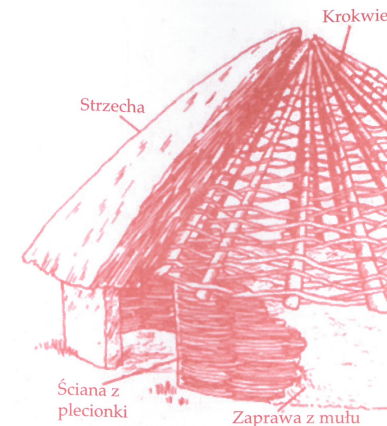
określony przez magazyn poświęcony sztuce The Connoisseur mianem "jednego z najbardziej znanych mediewistów w Europie". John Hunt zakupił ziemię w Craggaunowen, odrestaurował zamek i rozpoczął budowę nowoczesnej ekspozycji muzealnej, obejmującej zrekonstruowany crannog (rodzaj osady na wyspie) i ringfort (okrągłą drewnianą zagrodę). Na końcu przekazał kompleks, w nadziei na jego przyszły rozwój, narodowi Irlandii.

Podane niżej numery zarezerwowane są dla obiektów, które zostaną przygotowane w przyszłości :

- 2 Dłubanka.
- 7 Głaz megalityczny.
- 10 Piec do suszenia zboża.
- 12 Wolnostojący krzyż celtycki (tzw. wysoki krzyż).

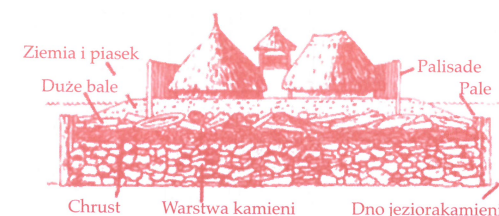
1 Zamek

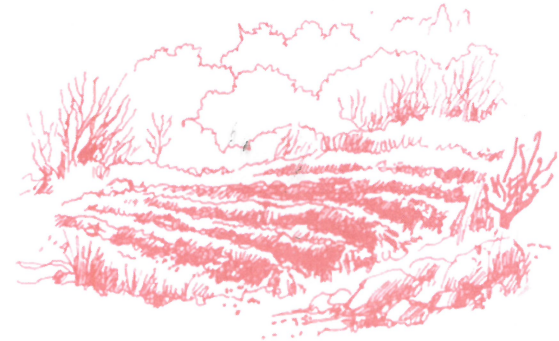
Zamek Craggaunowen został zbudowany przez Johna MacSiodę MacNamare około 1550 r. Jest to typowy przykład umocnionej wieży rycerskiej, charakterystycznej budowli mieszkalnej szlachty w owych czasach. Po upadku tzw. starego porządku (Old Gaelic Order) w XVII w. zamek został pozbawiony dachu i pozostał niezamieszkały. Prace restauracyjne rozpoczęto na początku XIX w. pod kierownictwem Toma Steele'a a znanego jako "Uczciwy" Tom Steele ("Honest" Tom Steele), którego inicjały można zobaczyć na jednym z kamieni narożnych na prawo od frontowego wejścia. Zakończone zostały w 1965 r. przez Johna Hunta, któremu zawdzięczamy też dobudówkę na parterze, gdzie wystawiana jest część jego kolekcji starożytności, zawierającej wiele cennych przedmiotów z okresu średniowiecza.

3 Crannog

Jest to rekonstrukcja osady na wyspie. Osady tego typu istniały w Irlandii w epoce żelaza i okresie wczesnochrześcijańskim, chociaż niektóre zagrody były zamieszkiwane w późnej epoce brązu, a w niektórych przypadkach wykorzystywano je jeszcze w XVII wieku. Nazwą "crannog" określa się sztuczne wyspy, na których ludzie budowali domy, hodowali zwierzęta i mieszkali względnie bezpiecznie. Budowano je układając na dnie jeziora warstwę kamienia, chrustu, pni drzew, a nawet starych dębów. Umacniano je drewnianymi palami, a pomost pokrywano warstwą ziemi lub piasku. Na nim mieszkańcy stawiali kryte strzechą chaty z plecionki i mułu i otaczali się ochronnym drewnianym ogrodzeniem. Na takie sztuczne wyspy dostawano się zwykle dębami albo wykorzystując różnego rodzaju groble lub mosty.

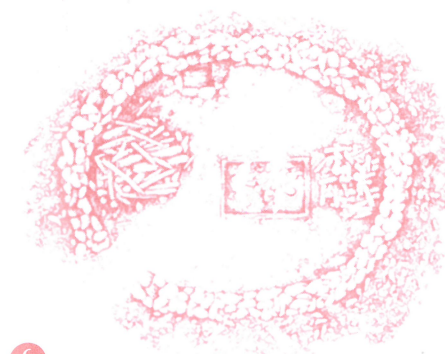
4 Pole z epoki żelaza

Dysponujemy wieloma informacjami o praktykach rolniczych naszych wczesnych rolników. Hodowlę zwierząt prowadzono razem z uprawą ziemi. Wiemy też ze źródeł pisanych, że podstawową jednostką służącą do obliczania wartości wszystkich transakcji w handlu wymiennym było pół krowy mlecznej, co wskazuje, że nabiał był wysoko ceniony. Inne świadectwa wskazują na urozmaicenie diety tych rolników.

Ze względu na wilgotny klimat Irlandii, aby można było z powodzeniem uprawiać zboża, należało zadbać o dodatkowe odwodnienie. Wobec tego kopano bruzdy, takie jak te, które do tej pory wykorzystywane są do uprawy ziemniaków na zachodzie Irlandii i w nich siano ziarno i inne nasiona. W epoce żelaza (ok. 600 p.n.e.-400 n.e.), a potem w okresie wczesnochrześcijańskim uprawiano pszenicę płaskurkę i orkisz, a także jęczmień dwurzędowy i sześciorzędowy. Uprawiano też warzywa, takie jak groch i fasola, a później z rodziny kapustnych. Oczywiście do plonów rolnych i zwierząt z corocznego uboju dochodziły jeszcze produkty pochodzące z polowania lub zbieractwa.

5 Togher: droga z epoki żelaza

Jest to część drewnianego traktu z epoki żelaza czyli Togher. Został odkopany w 1985 r. w Corlea Bog w hrabstwie Longford, a następnie przeniesiony do Craggaunowen. W epoce żelaza w niektórych miejscach transport był wielkim problemem. Na terenach w pobliżu morza lub rzek łatwo było podróżować łodziami pokrytymi skórą lub dębami. Aby dostać się do obszarów położonych daleko od dróg wodnych, należało podróżować po nierównym terenie. Czasami, żeby połączyć dwa ważne miejsca, budowano drewniane drogi przez moczary lub bagna. Robiono to układając podłużnie brzoźowe lub olchowe deski na ich powierzchni i przykrywano je dużymi dębowymi deskami, aby powstała droga. Po tym trakcie mocne małe konie ciągnęły niewielkie wozy z pełnymi kołami drewnianymi. Wozy na płozach służyły do podróżowania po nierównym terenie, gdzie koła połamałyby się lub pozapadały. Były one często nieco mniejsze niż duże wozy z dyszlami ciągnięte przez konie. Kosze z towarami przewożono po takich traktach przytroczone do koni albo nieśli je sami ludzie - tylko najważniejsi członkowie społeczeństwa jeździli konno, większość ludzi chodziła pieszo.

6 Fullacht Fiadh - kuchnia myśliwych

Zrekonstruowane tutaj miejsce do przygotowania posiłku jest typowe dla całego kraju. Takie miejsca były używane przez długi okres, od wczesnej epoki brązu do okresu elżbietańskiego, głównie przez uczestników polowań zbiorowych. Do gotowania wody w drewnianym korycie używano kamieni rozgrzanych w ognisku. Kawał dziczyzny owijano następnie słomą i wkładano do gotującej się wody. Kiedy mięso było ugotowane, a woda się ochłodziła, spalony i popękany kamień razem z resztkami ogniska wyrzucano przez niski mur tej kuchni, tworząc w ten sposób charakterystyczną górę odpadów.

8 Ringfort (okrągła drewniana zagroda)

Okrągłe drewniane zagrody, których w całej Irlandii zachowało się około 40 000, były typowymi formami zagród w okresie wczesnochrześcijańskim (V-XII w. n.e.). W obrębie kolistych ziemnych wałów lub kamiennych murów

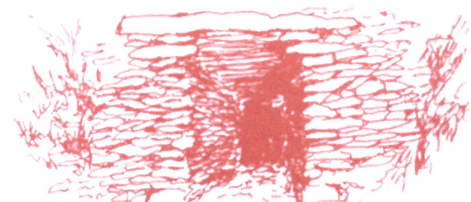
mieszkańcy wykonywali swoje codzienne prace na podwórzu: gotowali na otwartym ogniu albo w dołach; na żarnach ręcznych młli zboże na chleb lub owsiankę; wyrabiali ceramikę i toczyli misy na tokarkach.

Ludzie, którzy żyli w tych samych czasach co mieszkańcy tych zagród stworzyli wspaniałe artefakty "złotego wieku" - czare Ardagh Chalice, broszkę Tara Brooch, Księgę z Kells, skarb z Derrynaflan i wiele innych arcydzieł.

9 Podziemne piwnice

Te podziemne korytarze zostały początkowo pomyślane jako miejsca służące do przechowywania żywności, ponieważ są one solidnie zbudowane, wentylowane ale nie ma w nich przeciągów, utrzymuje się w nich stała temperatura ok. 40C (38°F) bez względu na to, jak gorąco jest na powierzchni. Wiele takich podziemnych piwnic ma boczne komory i jeszcze dalsze, do których trudno się dostać i w związku z tym dawały one ludziom przebywającym w nich możliwość zapewnienia sobie bezpieczeństwa. Niektóre podziemne przejścia, tak jak te tutaj, mogły służyć jako "wyjścia awaryjne", chociaż taki typ spotyka się rzadko.

Mogły też służyć jako miejsce schronienia podczas ataków na zagrodę.

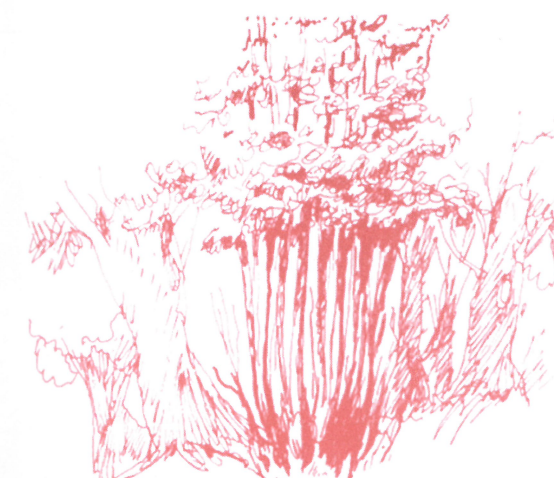
11 Brendan

Św. Brendan zwany Żeglarzem (zmarły ok. 583 n.e.) był według rękopisu z IX w. pierwszym człowiekiem, który odkrył "ziemię obiecaną" po drugiej stronie Atlantyku.

W 1976 r. Tim Severin zbudował łódź ze skórzanym kadłubem na podstawie opisu w rękopisie i wzorując się na skórzanych łodziach na drewnianych konstrukcjach zwanych currach nadal używanych na zachodnim wybrzeżu Irlandii. Severin i jego załoga, płynąc przez północny Atlantyk "od wyspy do wyspy", zatrzymując się na Wyspach Aran, w Donegal, na Hebrydach i na Wyspach Owczych, zimując na Islandii, udowodnili, że św. Brendan był w stanie dopłynąć do Ameryki na takim statku.

Brendan zrobiony ze skór wyprawionych garbikiem dębowym zszytych i naciągniętych na giętą ramę z jesionu był lepiej zabezpieczony przed niszczącymi krami północnego Atlantyku niż drewniana łódź. Kiedy kadłub został przedziurawiony przez ostry kawałek lodu, dwaj członkowie załogi - jeden w łodzi, a drugi spuszczonej za burtę w lodowatej wodzie - byli w stanie naszyć skórzaną łatę na uszkodzone miejsce.

13 Spacer przez las

Idąc ścieżką warto zwrócić uwagę na starania włożone w nadanie drzewom specjalnych kształtów, np. podstawowego kształtu prostego pługa, wyrabianego w dawnych czasach. Wiele wysiłku włożono, żeby sprowadzić do minimum wtórną obróbkę ściętego drewna, więc wybierano drzewa do potrzebnego celu i w razie potrzeby przycinano, aby osiągnąć żądany kształt, na wiele lat przed ścięciem do użytku. Łatwiej zobaczyć leszczyny, które są przycinane tak, żeby wyrastały nowe pędy i ogławiane, co pozwala pozyskać gałęzie do wyplatania wykorzystywane tutaj w wielu różnych konstrukcjach. Około siedmiu lat musi upłynąć od ścięcia leszczyny do momentu, kiedy plecionka będzie gotowa do użytku.

Więcej informacji można uzyskać w:

Craggaunowen - The Living Past
Kilmurry, Co. Clare, Ireland.

Tel (061) 367178

lub

Shannon Heritage,
Bunratty, Co. Clare.

Tel. (061) 360788